דכתיב [1]במדבר ומאן דאמר אסורין דכתיב [1]גזירה ומאן דאמר אסורין האי מדבר מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא [2]המדברה [3]המדברה במדבר לרבות [א]נוב וגבעון שילה ובית עולמים ואידך האי גזירה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא גזירה אין גזירה אלא חתוכה דבר אחר אין גזירה אלא דבר המתגזר ויורד דבר אחר גזירה שמא תאמר מעשה תהו הוא ת"ל אני ה׳ אני ה׳ גזרתיו ואין לך רשות להרהר בהן אמר רבא [א]מסתברא כמאן דאמר מותרין לא אמרה תורה שלח [ב]לתקלה תנו רבנן עזאזל שיהא עז וקשה יכול בישוב ת"ל במדבר ומנין שבצוק ת"ל גזירה תניא אידך עזאזל קשה שבהרים וכן הוא אומר [4]ואת אילי הארץ לקח תנא דבי ר׳ ישמעאל עזאזל שמכפר על [ג]מעשה עוזא ועזאל ת"ר [ב][5]את משפטי תעשו דברים שאלמלא (לא) נכתבו דין הוא שיכתבו ואלו הן עבודת כוכבים [ד]וגלוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם את חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב עליהן[ה] ואלו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה וטהרת מצורע ושעיר המשתלח ושמא תאמר מעשה תוהו הם ת"ל [5]אני ה׳ אני ה׳ חקקתיו ואין לך רשות להרהר בהן: אימתי מטמא בגדים: ת"ר המשלח מטמא בגדים ואין השולח את המשלח מטמא בגדים יכול משיצא חוץ לחומת עזרה ת"ל [ו]המשלח אי המשלח יכול עד שיגיע לצוק תלמוד לומר והמשלח הא כיצד [ז]משיצא חוץ לחומת ירושלים דברי ר׳ יהודה רבי יוסי אומר עזאזל וכבס עד שהגיע לצוק ר׳ שמעון אומר [6]והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו זורקו בבת ראש ומטמא בגדים: **מתני׳** [ג]בא לו אצל פר ושעיר הנשרפין קרען והוציא את אימוריהן [ד]נתנן במגים והקטירן על גבי המזבח [ה]קלען [ט]במקלעות והוציאן לבית השריפה [ו]ומאימתי מטמאין בגדים משיצאו חוץ לחומת העזרה ר׳ שמעון אומר משיצית האור ברובן: **גמ׳** והקטירן סלקא דעתך אלא אימא [ח]להקטירן על גבי מזבח: קלען במקלעות: אמר רבי יוחנן כמין קליעה [ז]תנא לא היה מנתחן ניתוח בשר עולה אלא עור על גבי בשר מנא הני מילי [ט]דתניא רבי אומר נאמר כאן [7]עור ובשר ופרש ונאמר להלן [8]עור ובשר ופרש

מה

דכתיב במדבר. ושלח את השעיר במדבר (ויקרא טז) וקרא יתירא הוא למדרש שיהא הפקר כמדבר: **גזירה.** לשון חומר ואיסור: **המדברה המדברה במדבר.** שלש מקראות בענין לשלח אותו לעזאזל המדברה ושלח ביד איש עתי המדברה ושלח את השעיר במדבר: **חתוכה.** צוק מתוך בזקיפה ולא משופע כל כך: **דבר המתגזר ויורד.** השעיר מתגזר בה איברים איברים: **שמא תאמר מעשה תהו הם.** מה כפרה יש בשילוח זה ומה יש ביד צוק זה להועיל: **לתקלה.** שימצאם אדם ויהנה מהם שלא ידע שהיו מן השעיר: **שיהא עז וקשה.** אל לשון קשה: **ומניין שבצוק.** הר זקוף: **גזירה.** חתוכה: **עוזא ועזאל.** מלאכי חבלה שירדו לארץ בימי נעמה אחות תובל קין ועליהם נאמר ויראו בני האלהים את בנות האדם (בראשית ו) כלומר על העריות מכפר: **משפטי.** משמע דברים המיושרים והדין נותן לעשותו: **חוק.** משמע שאינו אלא גזירת מלך כמו וישימה לחק (שמואל א ל) וישם אותה יוסף לחוק (בראשית מז): **השטן.** יצר הרע משיב עליהן תשובה להטעות את ישראל ולומר שהתורה אינה אמת כי מה תועלת בכל אלו לכך נכתב בהן חוק אני ה׳ גזרתי עליכם: **תלמוד לומר אני ה׳.** אחוקותי קאי דמינייהו סליק את חוקותי תשמרו אני ה׳ חקקתים גזרתים: **השולח את המשלח.** המלוים אותו מירושלים: **ת"ל והמשלח.** משמע ששילחו כבר לגד המדבר: **זורקו בבת ראש.** קסבר דחיפתו וזריקתו היא שילוחו: **מתני׳ בא לו אצל פר וכו׳.** חזר לו התנא לסדרו הראשון שהוא מסדר עבודת כ"ג וקתני בא לו כהן גדול אצל פר ושעיר העומדים לישרף אחר שמסר את (א) המשתלח למי שהוא מוליכו בא לו אצלם וקרעם והוציא האימורין: **ונתנם במגס.** בקערה של כלי שרת והקטירן לדכתיב (ויקרא טז) ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה ובגמרא פריך הא אכתי לא חזי להקטירן: **קלען במקלעות.** כמין קליעה. ארבעה בני אדם נושאין שני מוטות שנים לפנים שנים לאחור ומהלכים מוט אצל מוט והפר והשעיר נתונים עליהן מורכבין זה על זה וכופפן זה תחת זה כמין קליעה ושלימין הן אלא שנקרע כריסן להוציא אימוריהן לדתניא בגמרא (סח.) שמוציאן שלמים: **והוציאן לבית השריפה.** חוץ לירושלים: **מאימתי מטמאים בגדים.** העסוקין בהן לדכתיב והשורף אותם יכבס בגדיו (שם): **משיצאו חוץ לחומת העזרה.** בגמרא מפרש טעמא: **גמ׳** ה"ג **והקטירן** ס"ד **אלא אימא להקטירן** ולא גרס (ב) **במגס מקטיר להו** וגירסא משובשת היא כאן ובמסכת פסחים (דף סה:) ובמסכת סוטה (דף טו.) דשפיר הוה שייך למיתני לתנא

כשס

והקטירן במגס דבמגס מעלה אותן למזבח דכוותיה תנינן טובא מעלו ומקטירו בכלי שרת (סוטה דף יד:) מעלו ומקטירו בהמיינו (י) אלא הכי קשיא ליה והקטירן ס"ד וכי עכשיו הוא מקטירן והלא עודנו לבוש בגדי לבן ועדיין עליו לקרות הפרשה בבגדים הללו ואח"כ יטבול וילבש בגדי זהב לאילו ואיל העם ויטבול שניה להוציא כף ומחתה ויטבול שלישית למוספין ואמורי חטאת הללו ותמיד של בין הערבים כדקתני בפרקין דלקמן אלא אימא להקטירן נתנן למגס להקטירן בו למזבח כשיגיע זמנן: **לא היה מנתחן.** השורפן כניתוח בשר עולה שהוא מופשט מן העור קודם ניתוח כדכתיב והפשיט ונתח (ויקרא א) אלא עור על גבי בשר ואינו מפשיטן: **נאמר כאן.** בפר ושעיר את עורותם ואת בשרם ואת פרשם: **ונאמר.** בפר כהן משיח עור ובשר ופרש ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו (ויקרא ד):

מה

אטו במגס מקטיר ליה. כך היה כתוב בספרים כאן ובס"פ תמיד נשחט (פסחים דף סה:) ורש"י מחקו לפי שהיה קשה לו דבכמה דוכתי במנחות קתני מעלה ומקטירה בכלי שרת ולא פריך הכי אטו בכלי שרת מקטיר ליה וגרס רש"י והקטירו ס"ד וכי היה יכול להקטירו מיד והלא היה לבוש עדיין בגדי לבן והקטרה הוא בבגדי זהב מבחוץ ומשני נתנו במגס להקטירו לכשיגיע זמנו וכפ׳ תמיד נשחט (נז"ש) מפרש הקטירו ס"ד אטו הוא גופיה מקטיר ליה והא בזר קיימינן דלעיל מיניה איירי בהפשטה דכשירה בזר ומשני נתנו במגס להקטיר על ידי כהן ור"ת אומר דאין צריך להגיה הספרים והא דלא פריך הכי גבי מנחה בכלי שרת ס"ד שאני התם כיון דמנחה בעיא קידוש כלי אגב דמקדש בכלי שרת מעלה למזבח בכלי שרת שהיא נתונה בו להקטירה אבל הכא ובפרק תמיד נשחט פריך שפיר במגס ס"ד וכי חובה הוא שיהיה בכלי שרת כלל והקשה ה"ר שמואל מורדון דבפרק שני דסוטה (דף טו.) דפריך הכי גבי מנחה דקתני מעלה ומקטירה בכלי שרת ומקטיר לה ומשני אימא להקטירה ומעתה אין צריך למחוק הספרים דאיכא למימר כיון דפריך לה חדא זימנא בסוטה גבי מנחה ושני לה לא חש להקשות במנחה זימנא אחריתי אע"ג דבזבח פריך לה בתמיד נשחט (פסחים דף סה:) והדר פריך לה הכא התם כבשים והכא פרים אבל גבי מנחות שם מנחה אחת היא ולספרים דגרסינן בסוטה בברייתא מעלן ומקטירן בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האשים ניחא (ב)(לפר"ת) דהכי פריך מקטירו בכלי שרת ס"ד פירוש וכי כמו שהיא בכלי שרת בלא מליחה מקטירו ומשני אימא להקטירו פירוש לאחר מליחה ולי נראה דגרסי׳ שפיר במגס ס"ד ופריך וכי חובה הוא שיוליכו במגס למזבח נהי נמי דבשקרען והוציא אימוריהן נותנו במגס ולא על גבי רצפה שלא יהו קדשי שמים מוטלים כנבלה מ"מ כשמעלן למזבח יכול להעלותן בידיו ומדקתני ליה גבי סדר יום הכפורים משמע דכך הוא הסדר ובענין אחר אין לעשות ולהכי פריך וכי חובה הוא לעשות כן להעלותם במגס ובפרק תמיד נשחט נמי דקתני כל סדר הפסח שחיטתו וקבלת דמו והולכתו וזריקתו והפשיטו והקטרתו להכי מתמה מדקתני הכי גבי סדר הפסח אלמא דחובה הוא להקטירו במגס וכן בפרק ב׳ דסוטה(ג) דקתני סדר מנחות כיצד אדם מביא מנחתו מתוך ביתו וכל סדר המנחה קתני עד מעלה ומקטירה בכלי שרת להכי פריך מדקתני הכי גבי סדר מנחה אלמא חובה היא אבל בשאר דוכתי לא פריך הכי:

עין משפט
נר מצוה

לז א מיי׳ פ"ה מהל׳ עבודת יוה"כ הל׳ כב:
לח ב מיי׳ פ"ח מהל׳ מעילה הלכה ח:
לט ג ד ה מיי׳ פ"ג מהל׳ עבודת יוה"כ הל׳ ז ופ"ד הל׳ ב:
מ ו מיי׳ פ"ה מהל׳ פרה הלכה ה:
מא ז מיי׳ פ"ז מהל׳ מעשה קרבנות הל׳ כ ופ"ג מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ז:

◆

רבינו חננאל

ואסיקנא אמר רבא (מי סברת) [מסתברא] כמ"ד מותרין דלא אמרה תורה שלח לתקלה. כלומר דבר שיבא בו לידי תקלה. ת"ר עזאזל מקום עז וקשה כדכתיב ואת אילי הארץ לקח. יכול ביישוב ת"ל המדברה. [ומנין שבצוק ת"ל] אל ארץ גזרה שמתגזר ויורד. שמא תאמר מעשה תוהו הם ת"ל גזרה. אני ה׳ גזרתי ואין רשות להרהר בו. ת"ר את משפטי תעשו. דברים שאילו [לא] נכתבו דין שיכתבו. ואילו הן. ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם. ואת חוקותי תשמרו. דברים שיצר הרע מקטרג עליהן ואומות העולם משיבין עליהן. ואילו הן. אכילת חזיר ולבישת שעטנז ורוק יבמה ושיער נזיר וציפורי מצורע ושעיר המשתלח והרבעה כלאים ושור הנסקל ופטר חמור ועגלה ערופה ובשר בחלב. ושמא תאמר מעשה תוהו המה אני ה׳ חקקתים גזירה [היא] ואין לך רשות להרהר בהם. מאימתי מטמאין בגדים וכו׳. ת"ר המשלח השעיר מטמא בגדים ולא המשלח את המשלח וכו׳. עד ר׳ שמעון אומר משעת דחייתו וזרקו בבת ראש לעזאזל יכבס בגדיו. בא לו אצל הפר ואצל השעיר קרען כו׳. מגס. קערה כדמתרגמינן קערת כסף מגיסטא דכסף. נתן את האימורין והן החלבין במגס כדי לעלותן על גבי המזבח להקטירו. קלען במקלעות. א"ר יוחנן כמין קליעה תנן כלומר היו תולין במוטות כמו קלע, כדכתיב ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע. תנא לא היה מנתחן ניתוחי עולה, לא על ידי הפשט, אלא עור על גבי בשר היה מנתחן

◆

תוס׳ ישנים

בשלמא לרבי משכחת לה דכיון דלית ליה למימר נתעברה שנה שנתעברה לו משכחת שפיר שנה בלא רגלים דדוקא בערי חומה בעינן שנה תמה דכתיב תמימה ולא בקדשים דהתם לא בעינן אלא שנת לבנה שנ"ד ולא תדע העיבור והילכך נקט שלשי אדר כתרלא והשתא קשה דהכא משמע דלרבי בעינן אף בקדשים שנת חמה כבתי ערי חומה ודוחק לומר דס"ק הא לא קשיא כו׳ כרבי וגמרינן מיניה ושמעתא דראש השנה לא גמרא מיניה אלא נראה לרבי דבתר חג המצות דהתם לאו דוקא שילה יום טוב של פסח לגמרי אלא באמצעיתו אחר שהתחיל וכיון שנתחילת הרגל לא תיקדש אותן רגל אינו מן המנין כדקאמר התם לעיל שהוסם בתוך הרגל ונמלו על אחר ועבר עליו כל הרגל מהו דתימא כיון דמכת קמא קאתי כקמא דמי קמ"ל ולהכי נקט שלשי אדר כתרלא כו׳ ויש ספרים דגרסי התם כגון דאקדשיה [בתוך] חג המצות כלומר ביום שני והוא כפירוש רבי. מיירי): ג) **חטאת** שעברה שנתה דיוזן כאילו היא בבית הקברות כו׳. משום דעיבור שנתה לאו דיחוי גמור הוא כמו האחרים אלא כא מתילא על ידי שיהוי מרובה להכי נקט כה האי לישנא שבשהיא בבית הקברות ורועה אין יכולין להוציאה משם אלא תרעה ותנני׳ דמתורה דפרק ולד חטאת (דף כב.) מוקי התם אליביה ושקיל וטרי טובא: **ואם** הקדיש והעריך והחרים בהמה תעקר כו׳. הקשה ה"ר יצחק מדאמר בערכין ג) ר"פ המקדיש שדהו (דף כה.) והיא גברא דאחרמינהו לניכסיה אתא לקמיה דרב יהודה א"ל שקול ד׳ זוזי ושדי בנהרא ותירץ ר"ת דהתם מיירי במקרקעי ולכך יש להם פדיון והכי מוכחא כל הסוגיא דהתם דבמקרקעי מיירי: **אלא** לאו שמע מיניה בתקלה פליגי. שמא ישהא כשאר ימות השנה ואפילו למאן דאמר פסח בשאר ימות השנה לא בעי עקירה דסתמא לאו לשמו קאי הא ודאי כיון דרגלי לשנה הבאה בעי עקירה והכי אמרינן בתמיד נשחט (דף סד.) שמע מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה ודאי כגון שהיו בעלים טמאי מתים שנדחין לפסח שני: ד) עתי אפילו בשבת למאי הלכתא

מסורת הש"ס

א) [עי׳ תוס׳ לעיל מד. ד"ה בשילה], ב) [קדושין נו: חולין קטו. קמ.], ג) [בעש"י הגי׳ עזן], ד) [עי׳ בשמונה פרקים להרמב"ם פ"ו דחשיב גלוי עריות בכלל מצות חוקיות ע"ש ועל כורחך דלא היה גרסתו כמה שלפנינו אמנם לפמ"ש במהרש"א בח"א נוה"ל דין הוא שיכתבו לפי שהם מצות בני נח עכ"ל אפשר ליישב קצת], ה) כס"י ובעי׳ ליתא גם ואומות העולם משיבין עליהן, ו) [תוספתא פ"ג ה"י ע"ש], ז) גי׳ ירושלמי במקלות, ח) פסחים סה:, ט) [זבחים ג.], י) [מנחות כו.], כ) נ"ל לפירש"י. רש"א, ל) [דף יד:].

◆

תורה אור השלם

1. וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: ויקרא טז כב
2. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז י
3. וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז כא
4. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יחזקאל יז יג
5. אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יח ד
6. וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא אֶל הַמַּחֲנֶה: ויקרא טז כו
7. וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת עֹרֹתָם וְאֶת בְּשָׂרָם וְאֶת פִּרְשָׁם: ויקרא טז כז
8. וְאֶת עוֹר הַפָּר וְאֶת כָּל בְּשָׂרוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: ויקרא ד יא

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י במתני׳ ד"ה בא לו כו׳ אחר שמסר את השעיר המשתלח למי: (ב) שם ד"ה ה"ג והקטירן כו׳ ולא גרסי׳ אטו במגס וכו׳ דשפיר הוה שייך למתני נתנן במגים והקטירן דבמגים מעלה וכו׳ טובא מעלה וכו׳ שרת מעלה:

◆

תוס׳ ישנים (המשך)

כו׳. [בכריתות (דף יד.) דחי לה] מממאי דילמא שאני יום הכפורים דהכשירו בכך ותימה ממאי לא פי׳ כך התלמוד כאן וי"ל שדרך התלמוד להאריך במקום זה יותר ממקום זה אבל דוחק הוא לפרש דהכא מיירי בהרכבתו דהוה אמינא דלא דחי יוה"כ אלא בשיטול ללכת השעיר ברגליו דאין הכשרו כשהולכין להרכיבו על כתיפו ובכריתות מיירי להתיר איסור תחומין וכמאן דאמר שהן מן התורה והשתא פריך שפיר דשאני יוה"כ דהכשירו בכך כי אין נראה כלל שיהו שנים אלו דברי רפרס והתלמוד לא הזכיר כאן אותה של שם ולפס אותה שבכאן ה): **ואין** עירוב והוצאה ליום הכפורים. ואע"ג דכתיב לא תעשו כל מלאכה גבי יום הכפורים הוצאה אינה מלאכה גמורה ולהכי בעינן כתיב כדאמר בריש הזורק ובספרים בפ"ק דשבועות ובריש שבת ושבועות: **אתא** בשלום אתי ואתם. כלומר אהא [כמותו] שהיה בריא מאד וכן היה בירושל׳ ובתוספתא (פ"ג) ודלא כפירש"י: **פלוני** מהו לעולם הבא. פירש ר"ח שאלו את רבי אליעזר אבשלום שבא על פילגשי אביו מהו לעולם הבא מי סבירא לן הא דאמר רב (סנהדרין דף קז.) נשים בכתובה וקידושין ופילגשים בלא כתובה וקידושין וכן שאל על שלמה מי סבירא לן כרבי יונתן דאמר (שבת דף נו:) כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה: **מהו** להציל ככבשה מיד הארי. כלומר בת שבע מיד דוד מי סבירא לן הא דאמר רבי יונתן (כתובות דף ט:) כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו וכבשה קרי לה כדכתיב ולרש אין כל כי אם כבשה קטנה: **מהו** להציל הרועה. כלומר אוריה מיד דוד ואידי דקרי ליה לאשתו כבשה קרי ליה לאוריה רועה מי סבירא לן חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב או דילמא אין חולקין וכיון שאמר ואדוני יואב מורד במלכות הוה: **בגיפף** ונישק

א) עי"כ שייך לדף סב ע"ב. ב) שייך לדף סו ע"א. ג) [נ"ל ס"ים]. ד) מכאן שייך לדף סו ע"ב. ה) דברי התוס׳ האלו כאן אית מרכב משני דבורים ועי׳ בתוי׳ נבונין ובתוי׳ ברישום שם ובפ"י הגיה בלאו ע"ש.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones